

Landsbygdsprogram för Sigtuna kommun

Del 1 - Bakgrund, beskrivning, vision, mål och strategier

Antagen av kommunfullmäktige den 23 april 2009

Innehåll

1	Introduktion	4
1.1	Bakgrund.....	4
1.2	Programmets syfte	4
1.3	Vem är landsbygden till för?	5
1.3.1	Den storstadsnära landsbygden - särskilda förutsättningar	5
1.3.2	Motstående intressen	5
1.4	Hur programmet har vuxit fram.....	6
1.4.1	Studiecirklar och enkät	6
1.4.2	Ett landsbygdsråd bildas.....	7
1.4.3	Arbetet med landsbygdsprogrammet.....	7
1.4.4	Förankring genom landsbygdsrådet.....	8
2	Landsbygdens karaktär idag	9
3	Vision för morgondagens landsbygd – år 2020	11
3.1	Övergripande mål	11
4	Fokusområden	12
4.1	Lokal mobilisering - lokalt inflytande	12
4.2	Arbete och näringslivsutveckling	13
4.3	Infrastruktur och kommunikationer	16
4.3.1	Vägar, trafiksäkerhet och allmänna kommunikationer.....	16
4.3.2	Vatten och avlopp.....	17
4.3.3	IT och telekommunikation	17
4.4	Boendemiljö och service.....	18
4.4.1	Bostadsbyggande på landsbygden.....	18
4.4.2	Service	19
4.5	Natur och kulturmiljöer	21
4.6	Energi och klimat.....	22

Bilaga till Sigtuna kommuns landsbygdsprogram

Landsbygdsrådets egna tankar, visioner och idéer

1 Introduktion

Landsbygdsprogrammet består av två delar. I den första delen finns en introduktion med bakgrund, syfte och mål, en kort beskrivning av landsbygdens karaktär och huvudavsnittet med de fokusområden och strategier som identifierats.

I del två finns ett avsnitt som redovisar lagstiftning som påverkar landsbygdsfrågor och vilka offentliga aktörer som har ansvar för vad. Den andra delen är en beskrivning av landsbygden i ord, bild och siffror med avseende på befolkning, näringsliv, natur och kultur och mycket mer.

1.1 Bakgrund

I Sigtuna kommuns verksamhetsplan 2007-2009 fick demokratinämnden i uppdrag att ta fram ett landsbygdsprogram samt att undersöka möjligheterna att bilda ett landsbygdsråd. Kommunstyrelsen hade då redan tidigare beslutat att arbeta fram ett handlingsprogram för en livskraftig landsbygd. I oktober 2007 fattade demokratinämnden beslut om att skapa ett landsbygdsråd.

Fram till nu har Sigtuna kommun inte haft någon enhetlig strategi för utvecklingen inom kommunens landsbygdsområden, utan dessa geografiska områden och kommunala verksamheter har i allt väsentligt inkluderats i de utvecklings- och planeringsdokument som rör hela kommunen. Ett undantag är strategin för vatten och avlopp på landsbygden som fastställdes av kommunstyrelsen 2008-09-22.

Landsbygden inom Sigtuna kommun utgör en väsentlig del av kommunens karaktär. Här finns unika värden som ska bevaras. Samtidigt har landsbygden en stor utvecklingspotential och därmed goda förutsättningar att bidra till hela kommunens utveckling. Eftersom olika intressen delvis är motstridiga behövs en samlad strategi.

1.2 Programmets syfte

Genom att både lyfta fram strategiska faktorer för en levande landsbygd och redovisa motstående intressen skapa en helhetssyn som kan bidra till en positiv utveckling, socialt, ekonomiskt och ekologiskt.

Det senaste decenniets utveckling har präglats av en befolkningsökning inom landsbygden liksom av en viss ökning av antalet arbetstillfällen. Detta indikerar vilken betydelse landsbygden har för kommunens sammantagna tillväxt och attraktivitet. Detta program ska vara vägledande för kommunal planering och för olika sorters insatser. Bl.a. kommer programmet att beaktas i det kommande arbetet med att aktualitetsförklara/revidera kommunens översiktsplan. Det ska förhoppningsvis också utgöra en inspirationskälla för andra aktörer som vill och kan bidra till landsbygdens utveckling i Sigtuna kommun.

1.3 Vem är landsbygden till för?

Landsbygden fyller många funktioner i vårt samhälle. Landsbygden är både en boplats, en producent av livsmedel, energi och andra råvaror, den är platsen där tätorter kan expandera, en möjlig lokalisering för företag och infrastruktur, en viktig plats för rekreation och en bärare av biologisk mångfald. Landsbygden har också i dagens samhälle, där allt färre har en naturlig kontakt med brukandet av jorden, en viktig pedagogisk betydelse som kontaktyta mot vår kulturhistoria.

Men landsbygden är inte bara till för oss som lever och verkar här idag. I enlighet med principerna för hållbar utveckling måste även kommande generationer sägas ha rätt att göra anspråk på landsbygden. Hur ser vårt samhälle ut i framtiden? Vad har människor för behov av landsbygden om 50, 100 och 500 år? Det är frågor vi måste ta hänsyn till när vi idag planerar och agerar på landsbygden.

1.3.1 Den storstadsnära landsbygden - särskilda förutsättningar

Sedan mitten av 1980-talet har de verksamma inom landsbygdens primärnärings i Stockholmsregionen (Stockholms, Uppsala och Södermanlands län) minskat med ca 40 %. Samtidigt har intresset för att bo på landsbygden ökat; t.ex. har etableringen av hästgårdar ökat lavinartat under det senaste årtiondet. Detta syns också i den ökande omvandlingen av fritidshus till permanentbostäder. Boendet på landsbygden, trots vikande sysselsättning inom landsbygdens primärnärings, möjliggörs inom den storstadsnära landsbygden genom de goda förutsättningarna för arbetspendling inom regionen. Med stigande markpriser närmare storstäderna ökar dessutom intresset för exploatering från företag, vilket kan ge nya typer av arbetstillfällen på landsbygden¹.

Sigtuna kommuns landsbygd ingår i Mälardalens s.k. storstadsnära landsbygd. Inom det som definieras kommuns landsbygd, d.v.s. all yta utanför tätorterna Märsta, Sigtuna stad, Rosersberg och Arlanda flygplats, bor drygt 5200 personer². Dessa utgör knappt 15 % av kommunens totala befolkning.

Också Sigtuna kommuns landsbygd är stadd i förändring. Ett av skälen är regionens tillväxt och inriktningen på ett alltmer serviceorienterat näringsliv. En ny typ av efterfrågan på den storstadsnära landsbygden växer fram, mycket präglad av den urbana storstadsbefolkningen. Ur ett funktionellt perspektiv får landsbygden, också i Sigtuna kommun, en ny roll. Tidigare fritidshusområden har omvandlats till områden med permanent boende. Framför allt gäller detta de tre stora fritidshusområdena Holmen, Granby och Torsborg där denna utveckling är påtaglig.

Landsbygden präglas av det unika inslaget som flygplatsen Arlanda utgör. Bullret från flygplatsen begränsar bebyggelseutvecklingen i stora områden på landsbygden. För många innebär samtidigt det stora antalet arbetstillfällen i anslutning till flygplatsen ett välkommet komplement till en egen verksamhet inom exempelvis lant- och skogsbruk.

1.3.2 Motstående intressen

Den storstadsnära landsbygden har många användare. De som bor på landsbygden, de boende i angränsande tätorter och besökare från övriga regionen har alla olika behov.

¹ Beskrivningen är hämtad från Det storstadsnära landskapet, Länsstyrelsen i Sthlms län 2007 och Den storstadsnära landsbygden, RTK promemoria nr 3 år 2006

² 5233 invånare enligt 2007/2008 Siffror om Sigtuna kommun

En planering som tar hänsyn till att det finns olika synsätt och förväntningar kring livet på landsbygden är viktigt, dels för att undvika konflikter mellan olika grupper av användare, dels för att vi på ett optimalt sätt ska kunna utnyttja landsbygdens resurser och samtidigt bevara landsbygdens kvaliteter ur olika aspekter.

Kommunal planering och kommunala beslut som berör landsbygden präglas, liksom när det gäller de andra områdena inom kommunen, av att det ständigt behövs avvägningar, avvägningar som beror på alla de motstående intressen som finns i samhället. När det gäller landsbygden är det uppenbart att det kan finnas olika intressen mellan olika grupper av boende. Där finns de som växt upp på landsbygden, ärvt och fortsatt att driva jord- och skogsbruket eller annan verksamhet. Där finns också de som bott där relativt länge, som flyttade dit därför att de sökte lugnet och den bevarade naturen och som kan känna en oro över att alltfler nu söker sig till boende i den storstadsnära landsbygden och att ny byggnation i deras ögon inte alltid förefaller präglad av ett genomtänkt mönster. Där finns också de som flyttat till landsbygden under senare år kanske styrda av andra värderingar än tidigare inflyttare, som söker tystnad och avskildhet men som samtidigt förväntar sig i stort sett samma service som om de bosatt sig i en tätort.

En relativt ny grupp på landsbygden är de som har hästar som ett gemensamt intresse, som hobby eller som sin inkomstkälla. De som sökt sig till landsbygden på grund av den vidsträckt orörda naturen och de som äger och brukar marken kan uppleva att hästar och ridande utgör ett nytt störande inslag. Andra intressen som kan krocka är de som kan finnas hos boende å ena sidan och de som vill besöka eller som bedriver verksamhet inom besöksnäringen å andra sidan.

Bevarandointressen och utvecklingsintressen kommer naturligen att stå emot varandra. Ett exempel på bevarandointresse är att naturlandskapet ska värnas till förmån för växter och djur och finnas kvar för kommande generationer. Ett utvecklingsperspektiv å andra sidan tar avstamp i att det behövs nya näringar, att det kommer att finnas alltfler som vill bo naturnära, på landet och att det kan behövas en förtätning för att dagens service, såväl kommersiell som offentlig ska kunna behållas.

I detta program finns ambitionen att göra avvägningar mellan de många motstående intressen som finns när det gäller utvecklingen av Sigtuna kommuns landsbygd.

1.4 Hur programmet har vuxit fram

En bred invånardialog föregick arbetet med och utgör startpunkten för detta program. Under år 2005 genomfördes fyra studiecirkelar med deltagare från olika delar av landsbygden. Resultatet av dessa studiecirkelar låg sedan till grund för ett rådslag i form av en omfattande enkät, riktad till alla boende över 16 år inom kommunens landsbygd i januari år 2006.

1.4.1 Studiecirkelar och enkät

I syfte att kunna formulera relevanta frågeställningar för rådslaget fick studieförbundet Vuxenskolan i uppdrag att genomföra fyra studiecirkelar på olika platser på landsbygden: Skånela, Skepptuna, Odensala och Granby. Sammanlagt deltog ca 80 personer i tre studiecirkelkvällar på vardera platsen. Vissa av de frågeställningar som kom upp till diskussion under cirkelkvällarna var gemensamma för alla platserna, i andra fall hade man lite olika åsikter inom olika frågeområden. Trafiksäkerhet och allmänna kommunikationer kom upp i alla cirkelarna.

Likaså frågor kring vatten och avlopp där det framkom en oro för kommande tunga kostnader för fastighetsägare. En mer detaljerad sammanfattning av vad som diskuterades i cirklarna framgår av en bilaga till demokratinämndens beslut 2007-10-22

De frågor som kom att ingå i rådslagsenkäten sammanfördes under huvudrubrikerna Bostäder, Kommunikationer, Service och Arbete. Av de 4 100 landsbygdsbor som fick enkäten var det 1 448 som svarade, 35 %. Ålder, kön och område där man bor var bakgrundsvariabler. När det gäller vilka som valde att besvara enkäten finns det ingen skillnad mellan de fyra geografiska områdena. När det gäller hur man svarade finns säkerställda skillnader mellan olika grupper med avseende på bakgrundsvariablerna.

Det står helt klart att trivseln på landsbygden är stor, 98 % var nöjda med sitt boende. Skälet till att man bor på landsbygden skiljer sig mellan de olika områdena. Arv och familjeband anges oftast i Skepptuna och mest sällan i Granby. Omkring hälften av dem som svarade skulle välkomna en småskalig utbyggnad nära sin bostad. Även i denna fråga finns vissa skillnader mellan de olika områdena. I Skepptuna är man mest positiv och i Odensala minst.

Bilpendlingen är omfattande och kollektivåkandet är ringa. Så mycket som 75 % ansåg att hastighetsbegränsningarna efterföljs dåligt. Många tyckte också att belysningen är otillräcklig.

När det gäller sysselsättningsmöjligheter fick man pricka i tre av tolv alternativ. Var tredje angav distansarbete som en möjlighet, det klart mest valda alternativet. Nästan en tredjedel uppgav sig inte ha behov av sysselsättning. Minst intresse väckte ekologisk produktion och tillverkning av förnyelsebara bränslen. 20 procent uppgav lantbruk vara en möjlighet men långt färre, 10 procent av de svarande är lantbrukare. En mer detaljerad redovisning av enkätresultaten framgår av en bilaga till demokratinämndens beslut 2007-10-22

1.4.2 Ett landsbygdsråd bildas

I oktober 2007 fattade demokratinämnden beslut om att inrätta ett landsbygdsråd. Rådet är ett referensorgan för frågor som berör Sigtuna kommuns landsbygd. Det är inte ett beslutande organ utan ska fungera som en mötesplats där idéer och erfarenheter utbyts. Enligt den fastställda arbetsordningen är dess uppgift bl.a. att

- vara ett organ för samråd och ömsesidig information mellan de boende på landsbygden och kommunens olika styrelser/nämnder
- verka för att landsbygdens frågor uppmärksammas i nämndernas planering, och att
- vara ett forum för kunskapsspridning om landsbygdsfrågor

Under senhösten 2007 inbjöds de boende på landsbygden till möten som kommunen anordnade på fyra olika platser. Inbjudan gjordes genom annonsering, utskick av brev och affischer. Syftet med mötena var att ge deltagarna möjlighet att nominera och välja företrädare för de boende till landsbygdsrådet. Landsbygdsrådet hade sitt första sammanträde i februari 2008. Rådet består av åtta ledamöter och fyra ersättare som alla är boende på landsbygden. Dessutom finns fem ledamöter som är politiskt förtroendevalda från majoriteten och från oppositionen. Rådet hade under sitt första år sex sammanträden.

1.4.3 Arbetet med landsbygdsprogrammet

Våren 2008 tillsattes en förvaltningsövergripande arbetsgrupp med tjänstemän för att påbörja arbetet med landsbygdsprogrammet. Under arbetets gång visade det sig att några av de frågeställningar som kommunstyrelsen i ett tidigt beslut (2004) angav som angelägna för ett ”handlingsprogram för en livskraftig landsbygd i Sigtuna kommun”, var svåra att hantera i

detta sammanhang. Sådant som vilka områden som är lämpliga för småskalig bebyggelse eller frågan om en framtida pendeltågsstation i Odensala kräver ett mer traditionellt planförfarande i enlighet med bestämmelserna i Plan och Bygglagen. Denna typ av frågor bör därför hanteras i samband med en kommande aktualitetsförklaring eller omarbetning av kommunens översiktplan.

1.4.4 Förankring genom landsbygdsrådet

Under senhösten 2008 har förslaget till program behandlats i landsbygdsrådet vid några sammanträden. Ett utkast till program skickades också ut till ledamöterna för synpunkter. Skriftliga synpunkter lämnades av några av ledamöterna. Vid sitt sammanträde den 10 februari 2009 tillstyrkte landsbygdsrådet programmet.

2 Landsbygdens karaktär idag

I samband med detta landsbygdsprogram har ett omfattande arbete lagts ned för att skapa en heltäckande bild av Sigtuna kommuns landsbygd med dess natur, befolkning, näringsliv, föreningsliv och sevärdheter. Det är första gången en sådan beskrivning tas fram och den återfinns i sin helhet i del två av programmet. Sigtuna kommuns landsbygd definieras i detta program som områdena utanför Sigtuna stad, Märsta och Rosersbergs tätorter. Arlandastad och flygplatsområdet är också undantagna. Landsbygden utgörs av de gamla socknarna Granby/Sigtuna, Odensala, Skepptuna/Lundby/Vidbo samt Skånela med Norrsunda.

Natureografin präglas av den typiska för Mälardalens sprickdalslandskap, med tunga lerjordar i sprickdalarna varvat med sjöar, rullstensåsar och skog på högre höjder. Den mänskliga historien är mångtusenårig och har efterlämnat välbevarade spår och minnen i form av bland annat talrika runstenar, det kulturhistoriska odlingslandskapet och de stora godsena och slottsmiljöerna. Dagens landskap har också fått sin karaktär genom Arlanda flygplats som under 40 år har inneburit såväl en begränsning som en möjlighet för kommunen. De boende under bullermattan på landsbygden har fått sina möjligheter till ny bostadsbebyggelse och därmed en ökad befolkning begränsad men dessa och många andra invånare i kommunen har också en tillgång i flygplatsen som en stor arbetsgivare.

Stora markägare på landsbygden är några privata markägare, Svenska kyrkan, staten i rollen av Luftfartsverket och Fastighets- och fortifikationsverket samt Svea skog AB. Tendensen är att stora privata markägare köper upp gårdar, styckar av bostadshusen och säljer eller hyr ut dessa och förfogar över allt större arealer jordbruksmark. Trycket på ny bostadsbebyggelse är störst på Sigtunahalvön och det har skett en kontinuerlig ökning av bostäderna där. Utvecklingen går mot att fritidshusområden övergår till områden med permanenta bostäder

Idag bor drygt 5200 invånare på landsbygden. Det har skett en klar ökning av antalet invånare inom landsbygden sedan början av 1990-talet fram till idag. Det är Sigtunahalvön och Odensala som ökat sin befolkning mest, medan Skånela och Skepptuna/Lunda/Vidbo har legat i still eller haft en liten befolkningsökning. Åldersstrukturen och utbildningsbakgrunden på landsbygden skiljer sig inte nämnvärt i förhållande till hela kommunen, däremot har landsbygden en lägre andel invånare med utländsk bakgrund.

Vid årsskiftet 2006-2007 arbetade närmare 1600 personer på landsbygden. De flesta av dessa arbetar inte inom det traditionella jordbruket utan i byggbranschen, inom handel och kommunikation, finansiell verksamhet, företagstjänster och på kriminalanstalten i Rosersberg. Men det har trots allt skett en viss ökning av de sysselsatta inom de areella näringarna under ett antal år. Uppgifterna om antalet lantbrukare varierar något. Enligt Statistiska centralbyrån (SCB) finns omkring 140 jord- och skogsbruksföretag. Drygt ett hundratal av de boende på landsbygden arbetar inom lantbruket. De flesta jordbruk har spannmålsodling, vallodling och djuruppfödning. Ett fåtal odlar grönsaker eller frukt för försäljning. Det finns ett stort antal hästgårdar, både med hästrelaterad näringsverksamhet och med hästar för privat bruk. Flera konstnärer och konsthantverkare som mer eller mindre försörjer sig på sitt konstnärskap och hantverk finns också. Branscher som minskat är tillverkning och energiproduktion.

Den kommersiella servicen består bland annat i en livsmedelsaffär i Lunda och gårdsförsäljning av kött under hela året och av tomater under säsong. Det finns relativt många gårdar med Bed & Breakfast, ibland kombinerat med café, hantverk och hunddagis. Restauranger finns på golfbanorna och på Steninge slott. Butiker med trävaror, lantbruksprodukter och hästartiklar finns på landsbygden.

Det finns en rad olika aktiviteter, upplevelser och sevärdheter i det vackra natur- och kulturlandskapet för besökare från när och fjärran. Föreningslivet, med hembygdsföreningarna som en stark aktör, kyrkan och friluftsföreningarna står för en del av dessa. Slotten och kyrkorna är värda ett besök liksom de olika hantverkarna på gårdarna.

3 Vision för morgondagens landsbygd – år 2020

Det lokala näringslivet blomstrar, nya verksamheter och nya branscher har etablerats och utvecklas vidare inom landsbygden. Kollektivtrafiken är välfungerande, det finns fullgoda möjligheter till telefoni- och datakommunikation och ett utbud av kommunal och kommersiell service av minst dagens omfattning.

Landsbygdens stora natur- och kulturvärden med ett öppet och småskaligt landskap har värnats och utvecklats. Det vidsträckta natur- och kulturlandskapet inom kommunen betraktas som en tillgång för hela kommunens befolkning, för invånare från andra delar av storstadsregionen samt för kommande generationer.

Nya mindre, väl sammanhållna bostadsområden finns inom de områden som inte berörs av flygplatsens verksamheter. Inom de områden som påverkas av flygplatsens bullerbestämmelser finns trots dessa, på vissa platser och under givna förutsättningar också möjlighet till ny bostadsbebyggelse.

Miljö- och kretsloppstänkandet är väl förankrat och kommunen, näringslivet och invånarna bidrar till att lösa aktuella miljöproblem. Reningen av enskilda avlopp sker på ett tillfredsställande sätt. Den lokala produktionen av livsmedel innebär att landsbygden kan leverera till kommunens tätorter och andra närliggande områden. Landsbygden har i stor utsträckning bidragit till samhällets omställning till fossilfria energikällor.

Föreningslivet är aktivt och mångsidigt. Ett stort antal nätverk bidrar till landsbygdens utveckling och till att spännande kopplingar finns mellan boende på landsbygden och boende i de tre tätorterna. Det finns tillräckligt med mötesplatser för aktiviteter genom att skolor, församlingshem, bygdegårdar etc. samutnyttjas.

3.1 Övergripande mål

Det övergripande målet för Sigtuna kommun är att främja en levande och långsiktigt hållbar landsbygd genom att

- verka för goda möjligheter till attraktivt boende för alla generationer
- bidra till bra förutsättningar för ett expansivt näringsliv som inkluderar ett livskraftigt jord- och skogsbruk
- värna miljön och stärka natur- och kulturvärden
- verka för goda förutsättningar för det rörliga friluftslivet och besöksnäringen.
- verka för goda möjligheter till invånardialog och för tillvaratagande av det engagemang som finns för utveckling av landsbygden

4 Fokusområden

För att de övergripande målen ska kunna nås behöver dessa brytas ned. Därför har ett antal fokusområden identifierats. I demokratinämndens beslut år 2007 angavs ett antal områden som relevanta. Beslutet grundade sig främst på resultatet av Rådslag landsbygd. Diskussionerna i landsbygdsrådet har bekräftat valet av fokusområden.

För varje fokusområde anges ett antal strategier. Vissa av dessa anger sådana insatser som Sigtuna kommun avser att genomföra. Andra strategier syftar snarast till att skapa bättre möjligheter för boende och verksamma på landsbygden att förverkliga sina egna idéer än att kommunen ska ta ansvar för åtgärder. För att programmets vision ska uppnås krävs därför ett bra samarbete mellan landsbygdens aktörer och kommunen.

4.1 Lokal mobilisering - lokalt inflytande

INRIKTNINGSMÅL

Aktiva lokala utvecklingsgrupper som når resultat och som upplever ett positivt bemötande och en effektiv hantering från kommunen. Den kunskap och det engagemang som finns inom landsbygden tas tillvara. Samarbetet mellan föreningar, nätverk och företag ökar.

Lokal utveckling kräver en lokal mobilisering. Det betyder att människor i ett bostadsområde, en by eller en bygd tar tag i sin situation och samverkar för att lösa en konkret fråga eller för att öka livskvaliteten och trivseln i området. För att lyckas krävs det lokala eldsjälarna eller entreprenörerna, det krävs att kommunen stödjer lokala initiativ och det krävs möjliggörare, ibland i form av finansiärer. Men inget kan hända om inte individer, grupper och aktörer har ett visst mått av förtroende för varandra. Den demokratiska dialogen och olika mötesplatser präglade av respekt för olika uppfattningar är viktigt.

Bland boende och näringsidkare på landsbygden framkommer ibland uppfattningen att det inom kommunens förvaltningar inte finns tillräckliga kunskaper om landsbygden. Då landsbygdens invånare och företagare delvis har andra förutsättningar och problem än tätorternas är det angeläget med en kunskapshöjning inom den kommunala förvaltningen om landsbygdens förhållanden. Det är särskilt viktigt för enheter med myndighetsutövning eller tillståndshandläggning. Balansen mellan myndighetsrollen och servicerollen är inte alltid enkel, men att främja en god relation med invånarna genom ett lösningsinriktat förhållningssätt måste prioriteras.

Landsbygdsrådet har inrättats som ett led i kommunens demokratiutveckling. Rådet är ett forum för samråd och ömsesidig information och för kunskapsspridning och rådet ska verka för att landsbygdens frågor uppmärksammas i kommunens verksamhetsplanering. Rådet har verkat under ett år. Rådets roll som kanal för landsbygdens boende, att i samlad form förmedla synpunkter och idéer, kan utvecklas vidare. Det kan också rollen som informationskanal för aktuella kommunala frågor. Båda perspektiven kräver att landsbygdens företrädare i rådet har en rimlig chans att skapa en demokratisk förankring. Till skillnad från andra råd har ledamöterna inte sitt mandat från en befintlig förening med medlemmar och

ekonomiska resurser. För att ledamöterna ska kunna känna att de har en förankring bland boende i respektive område och för att boende ska kunna framföra synpunkter till områdets företrädare är det därför viktigt att resurser ställs till rådsledamöternas förfogande för annonsering, utskick, möteslokaler etc.

Strategier

- ❖ Rutiner ska utvecklas så att kommunens förvaltningar och nämnder nyttjar rådet som en remissinstans i hanteringen av ärenden och planer som rör landsbygden. Rådet bör kunna spela en stor roll i kommunens landsbygdsarbete framöver, ge goda förutsättningar för ett kreativt utvecklingsarbete och samarbete i god anda.
- ❖ Kommunen kommer att utse en anställd att vara kontaktperson mellan kommunen och landsbygden och med uppgift att söka identifiera frågor av intresse för landsbygden i kommunens olika förvaltningar.
- ❖ Lokala utvecklingsgrupper är ett uttryck som används när till exempel boende, föreningar, företagare och kyrkan går samman för att på olika sätt förbättra livsvillkoren på landsbygden. Det kan innefatta grupper eller nätverk som bildas tillfälligt för att lösa specifika frågor. I de fall sådana grupper eller nätverk börjar växa fram inom Sigtuna kommuns landsbygd kommer kommunen att stödja denna process.
- ❖ Enligt kommunfullmäktiges beslut bör sammanträden med kommunens nämnder och styrelser förläggas till olika platser i kommunen och gärna kombineras med studiebesök av de olika verksamheterna och/eller med frågestund för allmänheten.³ Detta bör också gälla landsbygden.
- ❖ Under år 2008 inledde Sigtuna kommun ett utvecklingsarbete för att förbättra sin service och sitt bemötande mot invånare och företag. I det fortsatta arbetet ska vägas in de särskilda behov som kan finnas i förhållande till invånare på landsbygden.

4.2 Arbete och näringslivsutveckling

INRIKTNINGSMÅL

Ett lokalt näringsliv med god lönsamhet bibehålles, nya näringar växer fram och förutsättningarna ökar för att fler boende på landsbygden ska kunna finna sin försörjning där. Besöksnäringen har goda förutsättningar som bör utnyttjas bättre. Den lokala energiproduktionen bör öka, liksom den lokala produktionen av livsmedel.

Kommunen vill främja tillväxten hos befintliga företag, som t.ex. jord- och skogsbruksföretagen, och underlätta framväxten av nya företag, nya produkter och nya affärsområden på landsbygden. Det finns en outnyttjad möjlighet för en ekonomiskt lönsam besöks- och turistnäring på Sigtunas landsbygd då den har intressanta och välbevarade natur-

³ Verksamhetsplan 2008-2010 sid 7

och kulturmiljöer, gynnas av närheten till Arlanda och de historiska miljöerna i Sigtuna stad samt ligger storstadsnära med relativt god tillgänglighet. Ett exempel på en verksamhet som kan utvecklas ytterligare är hästnäringen. Eftersom det finns ett stort antal hästar och hästgårdar kan hästrelaterad turism och företag som säljer produkter och tjänster till hästägare vara en affärsmöjlighet.

Strategier

- ❖ Kommunens näringslivsarbete ska även riktas mot företag på landsbygden. Detta innebär bl.a. att bjuda in landsbygdens företagare till redan befintliga nätverk. Genom att nya kontakter uppstår främjas samverkan med landsbygdens företag i utbildnings- och kompetensutvecklingsfrågor och ett gott samarbete mellan företagen och banker/kreditinstitut. Näringslivets hus⁴, och Nyföretagarcentrum⁵ bör bli en mötes- och rådgivningsplats även för landsbygdens företagande.
- ❖ Inom ramen för Arlandagymnasiets pågående arbete med ”Ung företagsamhet i Stockholmsregionen”⁶ ska eleverna uppmuntras att pröva idéer som siktar på företagande inom landsbygden.
- ❖ Genom kommunens företrädare i styrelsen för Sigtuna turism ska bolaget uppmuntras att öka sin samverkan med landsbygdens företagare inom besöksnäringen samt identifiera tänkbara nya aktörer.
- ❖ Kommunen ämnar starta ett utvecklingsarbete i syfte att underlätta för lokala småföretag att lämna anbud i offentliga upphandlingar. Det innebär att förfrågningsunderlagen förenklas, att upphandlingar delas upp i mindre delar och att både kommunens köpare och företagare får kompetensutveckling.
- ❖ Kommunen ska aktivt stötta projekt som syftar till att få igång nya företag på landsbygden. Sådana kan finna finansiering genom Leader Upplandsbygd, Landsbygdsprogrammet inom Länsstyrelsen och EU:s strukturfonder.

En diversifierad lantbrukssektor skapar mervärden både för landsbygden och för det närliggande samhället. Närproducerad mat och energi kan både skapa intresse för landsbygden, kunskap om livsmedels-/energiproduktionen och nya möjligheter för lantbrukare, samtidigt som utsläppen av växthusgaser och sårbarheten i försörjningssystemen minskas. På så vis gynnas både kulturlandskapet, miljön och näringslivet.

- ❖ Kommunen ska främja en marknad för närproducerade livsmedel och lokalproducerad energi genom samverkan med producenter, handeln och genom information mot allmänheten.

⁴ I Näringslivets hus i Märsta centrum finns Nyföretagarcentrum, Handelskammaren och föreningen Företagarna.

⁵ Nyföretagarcentrum har till uppgift att ge råd till nya företagare i kommunen. Det är en stiftelse som finansieras av kommunen och det lokala näringslivet.

⁶ Ung Företagsamhet är en icke vinstdrivande organisation med ett utbildningskoncept för gymnasieelever mellan 16 och 20 år. Under ett läsår får eleverna uppleva ett företags livscykel genom att starta, driva och avveckla ett UF-företag med stöd av lärare och rådgivare från näringslivet.

- ❖ I utvecklingsarbetet när det gäller upphandling ska möjligheterna att köpa närproducerade livsmedel för den kommunala organisationens olika verksamheter särskilt uppmärksammas.

Kooperativ är en företagsform som kan vara ett sätt för enskilda lantbrukare eller andra företagare att gå samman för att effektivisera produktion, förädling, och försäljning av produkter. Den kan också ge möjlighet till att bibehålla service och tjänster på landsbygden.

- ❖ Kommunen kommer att bjuda in landsbygdens aktörer till kompetensutveckling i kooperativt företagande.
- ❖ Nyföretagarcentrum bör kunna informera om kooperativt företagande.

Social ekonomi⁷ är ett samlingsbegrepp för verksamhet som inte är privat företagande eller ingår i den offentliga sektorn. Till den sociala ekonomin räknas föreningsverksamhet, annat ideellt arbete men också företagande som bedrivs utan vinstsyfte med allmännytta eller medlemsnytta som främsta ändamål. Så kallade sociala företag skapas för och av individer och grupper som inte har arbete eller en meningsfull sysselsättning idag, ofta i kooperativ form. Det finns ett behov och därmed en potential för sociala företag att växa fram med offentlig sektor som en viktig kund. Landsbygden och företagande inom jord- och skogsbruk kan bli en viktig bas för sociala företag.

I betänkandet Mångfald som möjlighet – Åtgärder för ökad integration på landsbygden⁸ finns förslag som syftar till ökad integration inom de gröna näringarna till exempel grön lots, grön validering och grön SFI⁹. En viktig del i detta är att den befintliga näringen också tillförs ny kunskap och kompetent arbetskraft. Lantbrukarnas Riksförbund (LRF) jobbar för att vidareutveckla ”Grön omsorg” där målgruppen kan vara personer med funktionsnedsättning, ungdomar ”på glid” eller personer med missbruksproblem i behov av rehabilitering.

- ❖ Kommunen kommer att bjuda in intresserade bland landsbygdens aktörer till kompetensutveckling i social ekonomi och socialt företagande.¹⁰
- ❖ I samverkan med Arbetsförmedlingen kommer kommunen att kartlägga i vilken mån det finns arbetslösa kommuninvånare med rötter i andra länder som har kompetens eller erfarenheter av jordbruk eller djurhållning för vilka specialinriktade åtgärder kan skapas.

Under arbetet med landsbygdsprogrammet har Landsbygdsrådet kommit med flera goda affärsidéer som både skulle kunna bidra till Sigtuna kommuns utveckling och kunna ge arbetstillfällen. En del av idéerna kan sannolikt passa mycket bra inom ramen för social ekonomi och i samverkan mellan flera parter. Idéerna måste vidareutvecklas och förverkligas av de boende och verksamma själva men kommunen kan på olika sätt ge råd och lotsa vidare till tänkbara finansieringskällor.

⁷ I Del 2 Sigtuna kommuns landsbygd i ord, bilder och siffror finns ytterligare information om social ekonomi, sociala företag mm.

⁸ SOU 2008:56

⁹ Svenska för invandrare

¹⁰ Kommunen deltar i Projektet Kompetent social ekonomi och Samverkan socialt företagande under åren 2009-2011

4.3 Infrastruktur och kommunikationer

INRIKTNINGSMÅL

Goda kommunikationer som samtidigt möjliggör en miljövänlig och effektiv arbetspendling och en expansion hos företag på landsbygden. Kommunikationerna ska också underlätta för besöksnäringen och rekreationen för boende i tätorterna. Det ska finnas tillfredsställande lösningar avseende vatten och avlopp i enlighet med kommunens VA-strategi.

Utifrån en rad olika perspektiv är infrastruktur och kommunikationer en nyckelfaktor för livskvaliteten och utvecklingen på landsbygden. Inte minst för barn och ungdomar som ska till skola eller fritidsaktiviteter är det viktigt att det finns säkra kommunikationer. Bra vägar och kommunikationer är också viktiga för lantbruken och andra företag, för transporter av varor och arbetskraft. Det är viktigt att landsbygden och aktiviteter inom landsbygden t.ex. för rekreation är tillgängliga både för tätortsboende och för turister. Ur miljösynpunkt är det viktigt att det finns bra alternativ till bilen.

4.3.1 Vägar, trafiksäkerhet och allmänna kommunikationer

Flera av vägverkets vägar inom landsorten upplevs av de boende som farliga och osäkra, exempelvis Almungevägen i Skånela och vägen mellan Märsta och Odensala kyrka och skola. Delar av väg 263 har hög belastning av tung trafik som den inte är dimensionerad för. Till problembilden hör höga hastigheter, vägräcken som gör vägen smal och obefintliga vägrenar vilket gör det svårt att promenera eller cykla. För litet utrymme för, eller obefintliga, busshållplatser gör väntan på bussen farlig, särskilt för skolbarnen. Ytterligare en hårt trafikerad väg som i stora avsnitt upplevs som farlig är väg 273.

Det efterfrågas fler gång- och cykelvägar från landsbygdsborna. Skolvägen eller vägen till bussen behöver bli säkrare. Att underlätta för människor att promenera eller ta cykel oftare är ett led i kommunens mål att minska bilberoendet.

Utökad busstrafik med tätare turer och bättre samordning av kollektivtrafiken, är något som starkt efterfrågas av boende och företagare på landsbygden. Kommunen driver bl.a. utifrån klimatmålen denna fråga i sin intressebevakning. En förutsättning för att intressebevakningen ska få framgång är att befintlig kollektivtrafik faktiskt utnyttjas.

Strategier

- ❖ Kommunen kommer att intensifiera sin intressebevakning gentemot Vägverket för lösningar på problem gällande vägar och trafiksäkerhetsfrågor.
- ❖ Kommunen kommer att söka samverka med Vägverket och andra intressenter för att få fler gång- och cykelvägar på landsbygden. Kommunen ser gärna samverkanslösningar där olika intressenter såsom markägare, landsbygdens företag och myndigheter är delaktiga.
- ❖ Kommunen kommer att trycka på SL och UL för att få till stånd utökad turtäthet för busstrafiken samt för att utöka busslinjenätets utbredning på landsbygden.

- ❖ Kommunen kommer att använda sig av landsbygdsrådet för att ytterligare förstärka argumentationen i sitt påverkansarbete i frågor som rör landsbygdens vägar, trafiksäkerhet och kollektivtrafik.

4.3.2 Vatten och avlopp

Vatten- och framför allt avloppsfrågor upplevs som ett angeläget område av landsbygdens boende och företagare. Kommunens strategi för vatten- och avloppsfrågor på landsbygden¹¹ har arbetats fram för att underlätta både för fastighetsägarna och för kommunens handläggning av VA-frågor. För att VA-strategin ska kunna bli ett levande och användbart verktyg måste information spridas till landsbygdens fastighetsägare och en konstruktiv dialog mellan kommunen och fastighetsägarna kring VA-frågor behöver föras i olika sammanhang.

Strategier

- ❖ En kommunikations- och informationsinsats kring VA-strategin ska genomföras. Det ska då framgå vilka krav som finns kring enskilda avloppslösningar och vilka tjänster kommunen kan tillhandahålla när det gäller rådgivning.
- ❖ Riktade kommunala informationsinsatser ska genomföras för att öka intresset för gemensamhetsanläggningar för avloppslösningar.
- ❖ Kommunen kommer att undersöka möjligheten till samverkan med grannkommuner när det gäller mer individuell teknisk rådgivning i VA-frågor.
- ❖ I samband med revidering av gällande avfallsplan ska en analys göras kring möjlighet att skapa ett system för återvinning av avloppsslammet från enskilda anläggningar där en större mängd näringsämnen tas tillvara och återanvänds i ett lokalt kretslopp.¹²

4.3.3 IT och telekommunikation

2003 tog kommunen fram ett IT-infrastrukturprogram som syftade till ge samtliga invånare men framförallt boende inom landsbygden bredband. Kommunen ansökte om bidrag från Länsstyrelsen vilket accepterades under förutsättning att kommunen genomförde en upphandling för att hitta ett företag som skulle fungera som infrastrukturägare. Upphandlingen ledde till att TeliaSoneras dotterbolag Scanova fick uppdraget. Årliga statliga bidrag från Länsstyrelsen utgår fortfarande till Scanova som driver denna IT-utbyggnad. Kommunens roll i processen är att varje år kontrollera vad Scanova utträttar och sammanställa en rapport där det framgår hur stor kapacitet som finns och i vilken utsträckning den används.

Kapaciteten för den enskilde i fråga om bredband kan bero på kvaliteten på ledningar och på avståndet till telestationen. När det gäller mobiltelefonitäckning är det uppenbart att täckningen t.ex. i området runt flygplatsen inte är tillfredställande. Vare sig bredband eller mobiltelefoni är en kommunal angelägenhet utan en fråga för marknadskrafterna. Eftersom denna form av infrastruktur är ett så viktigt inslag för landsbygdens utveckling är det dock naturligt att kommunen noga följer utvecklingen.

¹¹ Antagen av kommunstyrelsen 2008-09-22. Kan fås i kommunhuset eller laddas ner från kommunens hemsida www.sigstuna.se

¹² En revidering av avfallsplanen kommer att påbörjas under 2009. Förslaget innebär att en större mängd näringsämnen ur avloppsslammet skall tas tillvara jämfört med dagens situation.

4.4 Boendemiljö och service

INRIKTNINGSMÅL

Det vackra kulturlandskapet dominerar fortfarande landsbygden i Sigtuna kommun. Tydliga gränser finns mellan landsbygd och tätare bebyggelse. Bebyggelsen bildar väl avvägda lokalsamhällen. Dessa är sinsemellan urskiljbara men bildar nätverk eller pärlband för en väl fungerande infrastruktur. Den sammantagna utvecklingen gör landsbygden attraktiv för boende och företagare, vilket gör att såväl kommunal som kommersiell service bibehålls.

4.4.1 Bostadsbyggande på landsbygden

De senaste åren har tillkommande bostadsbebyggelse i form av privata villor uppgått till ca 15-20 per år. Lokaliseringsprincipen är att nya bostäder generellt ska förläggas i anslutning till redan befintliga bebyggelsegrupper. De nya husen medför på detta sätt att underlaget för service och kollektivtrafik förstärks. Befintliga busslinjer får ett ökat kundunderlag och större möjligheter för samordning och utbyggnad av gemensamma vatten- och avloppslösningar skapas.

Enskilda nya tillskott av bostadshus ute i landskapet utan koppling till andra bostadsbyggnader eller husgrupperingar ger ett splittrat intryck där tydligheten mellan naturmark och bebyggd kulturmark går förlorad. En sådan närmast slumpmässigt spridd bebyggelse är mycket olämplig ur resurshushållningssynpunkt och skapar framför allt ett ”evigt” behov av resande från platser dit bussen kanske aldrig kommer att gå. Ur både ett miljö-, landskapsbilds- och kostnadsperspektiv bör därför spridd enskild bebyggelse undvikas.

Genom landsbygdsrådet har framförts att bland de boende inom delar av landsbygden (framför allt Sigtunahalvön) finns det en viss oro över att ny bebyggelse ska uppstå utifrån ett för befintliga invånare icke önskvärt mönster. Om ny bebyggelse ska tillåtas eller uppmuntras främst i områden i anslutning till befintlig kollektivtrafik och avloppslösningar menar man att det kan betyda att de stora gröna kilarna går förlorade. De sammanhängande områden där naturen bevaras och de vilda djuren kan leva riskeras då. De skäl som gjort att man bosatt sig inom landsbygden som tystnad, mörker, den trygghet som den lilla gruppen av boende utgör etc. uppfattas som hotade. Man känner att enskilda markägares önskan om att sälja mark också kan innebära att mindre bostadsgrupperingar växer fram mer slumpmässigt. Det finns inom området som inte påverkas av flygplatsens bebyggelseinskränkningar, främst Sigtunahalvön, ett starkt önskemål om att kommunen genomför en strategisk mer detaljerad analys än vad översiktsplanen innehåller av var framtida ny bebyggelse ska tillåtas.

Vid landsbygdsrådsmöten har det också framkommit att det inom andra delar av kommunens landsbygd finns en stark önskan från invånarna om att det ska bli möjligt att bygga nytt trots bullerrestriktioner knutna till flygplatsen. Det finns en oro över att flygplatsens framtida utveckling inte går att förutspå och att man därmed inte kan planera sin egen livssituation. Det behövs bostäder för att generationsskiftet ska kunna ske inom jordbruket. Unga invånare kan inte bo kvar där de växt upp även om de vill det. Det är mot denna bakgrund viktigt att det i

kommunens dialog med LFV och länsstyrelsen växer fram en tydlighet när det gäller tolkningar av var framtida bebyggelse är tänkbar.

Enligt kommunens översiktsplan (ÖP 2002) kan inom flygbullerstört område viss bostadsbebyggelse tillkomma. Kommunen har länge haft en annan syn än luftfartsverket på bostadsbyggande inom det s.k. *influensområdet* d.v.s. det stora området runt flygplatsen som påverkas av flygverksamheten. I slutet av år 2008 påbörjades en diskussion med länsstyrelsen om tolkningen av influensområdets betydelse och om eventuellt olika förutsättningarna för olika delområden. Avsikten är att klarlägga förutsättningarna för tillkommande bebyggelse.

När det gäller området närmast flygplatsen, det mindre ”*kärnområdet*” för flygbuller, d.v.s. inom den sk. FBN 55 db(A)-kurvan har kommunen och luftfartsverket samma uppfattning. Här ska ny bostadsbebyggelse i princip inte tillkomma. Syftet är att skydda och bevara flygplatsens funktion som riksintresse både nu och i framtiden. Eftersom flygbuller överstigande 55 db(A) inte är lämpligt ur hälsosynpunkt har flyget företräde inom detta område.

Enstaka undantag kan göras inom ”*kärnområdet*” om det finns särskilda skäl. Sådana skäl kan vara en koppling till platsen när det gäller företagande både inom traditionellt jordbruk och andra verksamheter som finns på platsen. Någon exakt definition av särskilda skäl finns inte utan för varje enskilt fall får de speciella förhållandena värderas. LFV är sakägare (verksamhetsutövare) som företrädare för riksintresset Arlanda flygplats. Självklart väger därför LFVs ord tungt i den bedömning som kommunen gör när det kommer in en förfrågan om bostadsbyggande inom detta flygbullerstörda område.

Strategier

- ❖ Kommunen ska genomföra en översiktlig studie, utifrån befintliga kunskaper, av var inom icke bullerpåverkade landsbygdsområden det är lämpligt att tillåta ny mer sammanhållen bebyggelse. Studien ska ligga till grund för den kommande aktualitetsförklaringen av översiktsplanen.
- ❖ Kommunen kommer genom dialog med berörda aktörer, främst Länsstyrelsen och LFV, att verka för att det inom influensområdet, trots buller, på vissa platser och under givna förutsättningar blir tillåtet att bygga nya bostäder.
- ❖ Kommunens ska, bl.a. genom sina kontakter med LFV, verka för att de boende runt flygplatsen mer regelmässigt får för dem relevant information.

4.4.2 Service

En av de avgörande servicefunktioner som återkommande tas upp av de boende som ett problem är den upplevda bristen på allmänna kommunikationer. Förutom den bild som finns i avsnitt 4.2.1 bör nämnas att vissa turer betraktas huvudsakligen som skolskjutsar. Detta innebär att de inte går under lovdagar vilket givetvis är till besvär för de vuxna som vill nyttja kollektivtrafiken för arbetsresor. Skolskjutsreglerna för gymnasieelever upplevs som en kvarleva från en tid då gymnasieutbildningen inte var, som i realiteten idag, en nödvändighet för alla elever.

Det finns en viss efterfrågan av lokal kommersiell service men det framstår inte som det mest prioriterade området för de boende då de flesta på Sigtunas landsbygd har relativt nära till

livsmedelsbutiker, övrig detaljhandel, service och tjänster i tätorten. Ett återkommande önskemål är dock att få behålla en kanske t.o.m. utvecklad lantbrevbärarservice.

Däremot kan det för vissa grupper (äldre och yngre) på landsbygden vara svårt att komma iväg hemifrån till olika slag av service och aktiviteter. Också utifrån målet om en mer levande landsbygd är lokal service eftersträvansvärd.

Under hösten 2007 gjordes en undersökning¹³ bland de äldre på landsbygden om deras inställning till att bo kvar på landsbygden och vilka behov de har av service mm. Omkring 60 – 70 % av de svarande, ville bo kvar på landsbygden och de prioriterade att bo kvar i en hemtam miljö och att ha ett marknära boende med uteplats. Viktigt för att deras liv ska fungera är kommunikationer och livsmedelsaffär.

Andelen äldre invånare på landsbygden kommer enligt kommunens prognos att öka kraftigt (se del två Sigtuna kommuns landsbygd i ord, bilder och siffror sidan 9 och 28). Det finns anledning att undersöka vilka möjligheter som finns att stötta tillkomst av boendeformer som gör att dessa äldre kan leva även den sista delen av livet på landsbygden.

Den kommunala servicen i form av framför allt skolor och förskolor är i ett långsiktigt perspektiv beroende av befolkningsutvecklingen. När den i tidigare nämnda studien av var bebyggelse ska kunna tillåtas genomföra är det därför viktigt att förskolans och skolans perspektiv finns med från början.

En del av de boende på landsbygden upplever att det är långt att åka till återvinningsstationerna och att dessa inte finns i närheten av de övriga målpunkter man har i kommunen. Tidigare har det funnits en återvinningsstation vid Lunda livs som plockades bort efter problem med att farligt avfall och stora mängder hushålls- och grovavfall regelbundet lämnades vid återvinningsstationen. Vid de flesta av kommunens målpunkter som Märsta och Rosersbergs station samt vid de flesta butiker i kommunen finns det idag återvinningsstationer.

Strategier

- ❖ En analys av antalet gymnasieelever som bor på landsbygden och vilka problem dessa upplever när det gäller att ta sig till sin utbildning ska genomföras.
- ❖ Kommunen kommer att tillsätta en arbetsgrupp som i samverkan med landsbygdens föreningar och de äldre själva analyserar behovet av och förutsättningar för seniorbostäder på några platser inom landsbygden.
- ❖ Kommunen kommer, genom kontakt med materialbolagen, att undersöka möjligheten att tillhandahålla återvinningsstationer på några väl belägna platser på landsbygden.

¹³ Bo kvar på landet? Telefonenkät med äldre landsbygdsbor i Sigtuna kommun. Sigtuna kommun och LRF 2007.

4.5 Natur och kulturmiljöer

INRIKTNINGSMÅL

Ett varierat landskap med stora biologiska och kulturhistoriska värden som är tillgängligt och möjliggör friluftsliv och turism samtidigt som kultur- och naturvärden bevaras och utvecklas. Vattenmiljöer av god kvalitet som främjar biologisk mångfald och som bidrar till vattenrening. En god infrastruktur som möjliggör en lokal marknad för naturbeteskött, vilket säkrar tillgången på betesdjur och möjliggör ett öppet och varierat landskap.

Kommunen ska fortsatt arbeta med att utveckla natur- och kulturvärden och göra natur- och kulturmiljöer tillgängliga för alla. Den naturinventering som färdigställdes år 2008 utgör ett av kunskapsunderlagen för prioritering av åtgärder. Merparten de värdefulla miljöerna på landsbygden ägs av någon annan än kommunen, vilket kräver samverkan med markägare för att få till stånd gemensamma lösningar för bevarande och utveckling.

Strategier

- ❖ Kommunen ska aktivt söka upp ägare till marker av intresse för såväl rekreation och friluftsliv som biologiska eller kulturella värden, för att informera om resultatet av naturinventeringen, d.v.s. sprida kunskap om de naturvärden som finns, samt för att diskutera hur natur- och kulturvärdena kan förstärkas och miljöerna göras tillgängliga.

Bete är en förutsättning för bevarandet av natur- och kulturvärden på landsbygden.

Kommunen ska fortsatt ägna kraft åt att se till att värdefulla betesmarker hålls hävdade. För att hålla alla värdefulla betesmarker i kommunen i hävd behövs fler betesdjur. En mötesplats för hästägare och ägare av betesmarker i behov av hävd, samt utbildning kring hur hästar kan användas för att skapa naturvärden kan bidra till att fylla behovet.

- ❖ Kommunen ska verka för mer djurhållning med kor och får som kan hålla betesmarker hävdade, genom att samverka med djurhållare och samordna betesbehov samt genom att bidra till att skapa en efterfrågan på naturbeteskött.
- ❖ En särskild satsning ska göras för att få ett bättre utnyttjande av hästar som betesdjur i naturvårdssammanhang.

Ridning är en växande aktivitet inom kommunens landsbygd. Ridningen kan leda till slitage på mark och stigar. Behovet av ridvägar behöver ses över.

- ❖ En behovsinventering och plan för utbyggnad av ridvägar ska göras i samarbete med berörda föreningar och markägare.

För att minska övergödningen och minska spridningen av föroreningar till vattendrag och sjöar behöver fler våtmarker anläggas i strategiska lägen. Också för den biologiska mångfalden är våtmarker och s.k. småvatten viktiga.

- ❖ En satsning ska göras med fokus på informationsåtgärder gentemot markägare på platser som är prioriterade för anläggning av våtmarker som näringsfällor. Markägare ska erbjudas utbildning om småvattnens betydelse för växter och djur, och om hur man praktiskt går till väga för att skapa ett småvatten.

För att landskapets karaktär ska bevaras och utvecklas måste ny bebyggelse anpassas till befintliga kulturvärden i bebyggelsemiljön. För att fornlämningar inte ska skadas behövs mer kunskap hos markägare om lämningarnas värde och om hur de bör skötas.

- ❖ Information om kulturvärden på landsbygden och om nödvändig hänsyn vid nybyggnation ska lämnas i samband med bygglov.
- ❖ En informationskampanj gentemot markägare om fornlämningar, deras värde och skötselbehov ska genomföras. Frivilligkrafter som är beredda att ta ansvar för skötsel av t.ex. runstenar ska uppmuntras.

En större tillgång på närproducerad mat kan skapa både ett intresse för landsbygden och för livsmedelsproduktionen och nya möjligheter för lantbrukare, vilket gynnar både kulturlandskapet, miljön och näringslivet. Det finns också ett pedagogiskt värde i att konkret kunna visa på kopplingarna mellan stad och land och det kretslopp som vi alla är en del av.

- ❖ Kommunen ska främja en marknad för närproducerade livsmedel genom samverkan med producenter och handeln och genom information mot allmänheten.

Både kultur- och naturvärdena på landsbygden är avhängiga av aktivitet i form av brukande av jorden. Värdenas bevarande är alltså starkt kopplat till näringslivets utveckling.

4.6 Energi och klimat

INRIKTNINGSMÅL

Landsbygden bidrar till att minska samhällets klimatpåverkan och sårbarhet i fråga om energiförsörjning. Genom en lokal produktion av förnybar energi i form av biobränslen, vindkraft och råvara till biogasproduktion underlättas omställningen till förnybara energikällor och energiförsörjningen tryggas. God infrastruktur och nätverk som möjliggör en lokal handel med närproducerade varor och tjänster minskar transportbehoven och därmed utsläppen av växthusgaser. Det ska finnas möjlighet att ta sig till och från landsbygden utan att ha en egen bil.

I fråga om utbyggnad av vindkraft i mindre skala behövs riktlinjer för kommunens handläggare samt informationsinsatser gentemot markägare i områden som är lämpliga för utbyggnad. Framför allt i de östra kommundelarna ser kommunen en potential för utbyggnad av småskalig vindkraft.

- ❖ Kommunen ska ta fram riktlinjer för anläggning av vindkraft samt ett kompletterande avsnitt till översiktsplanen.
- ❖ Dialog ska föras med markägare i områden som är lämpliga för utbyggnad av småskalig vindkraft.

Kommunen har som ambition att få till stånd biogasproduktion för lokal försörjning. En biogasanläggning i kommunen skulle också möjliggöra en handel med råvara till anläggningen som gödsel och sekunda grödor. Det finns entreprenörer som visat intresse för att etablera en biogasproduktion inom kommunen och dialog är etablerad. En lokal produktion av biobränslen är ett sätt att minimera klimatpåverkan till följd av uppvärmning, samtidigt som sårbarheten i energiförsörjningen minskar. En lokal handel med varor och tjänster minskar transportererna och kan också skapa kunskap om och intresse för landsbygden.

- ❖ Möjligheterna till en samordnad insamling och försäljning av mindre gödselmängder till biogasanläggningen ska undersökas om en produktion kommer igång.
- ❖ Genom samverkan med producenter och information till allmänheten ska kommunen främja en lokal handel med biobränslen.

Bilaga till Sigtuna kommuns landsbygdsprogram

Landsbygdsrådets egna tankar, visioner och idéer

Landsbygdsrådets egna tankar, visioner och idéer

Här följer en presentation av de olika landsbygdsdelarnas egen syn på utvecklingen i respektive område, förmedlat av deras företrädare i landsbygdsrådet. Därefter följer ett avsnitt med några konkreta förslag och idéer som framkom under några av höstens landsbygdsrådsmöten.

Framtidsbilder från Landsbygdsrådets företrädare...

...för Skånela

Skånela består i stort av utspridd bebyggelse längs Almungevägen norr - söder med utstickare mot Sälna, Ekeby och Åshusby. Kyrkan byggdes år 1160 och kan ligga vid resterna av en gammal kungsgård. Här låg även Skånela-byn, som på 1600-talet förlänades Anders Gyldenclou, som fått marken av Drottning Kristina. På marken byggdes Skånelaholms säteri, som tillsammans med Hargs säteri och Sälna utgjorde de stora gårdarna i Skånela. Namnet Skånela kommer av skån, som betyder skorpa, och troligen syftar på de otaliga bergshällar som går i dagen runtom i Skånela. Dessa hällar, blandat med bästa åkerlera och lungor av sammanhållen skog, har gjort Skånela till ett utpräglat småjordbrukslandskap som präglat bygden fram till idag.

Gårdar med ekonomibyggnader varvas med nybyggda sammanhållna grupper av hus. I Skånela råder byggstopp, så nybyggnationerna under det senaste decenniet har varit mycket sparsamma. Åkermarken tas om hand av lantbrukare, varav ett fåtal har djur. På en del av åkermarken, men även i skogen samt på impedimenten, betar idag hästar, och en del gårdar har utvecklat större hästföretag. I Skånela finns även två golfbanor, en idrottsplats och en förskola. Vår samlingsplats är Gula Skolan, där vi har pub för medlemmar på lördagarna.

Vi som bor här vill kunna bo kvar. Vi vill att gamla och unga, barnfamiljer och företagare ska kunna bo kvar i vårt vackra landskap. En av förutsättningarna är att vi även fortsättningsvis har en bra miljö.

Arlanda påverkar oss mycket, och vi vill bli bättre på att se möjligheterna för ett samarbete med bla LfV för att se vad vi kan göra, istället för att fokusera på vad vi inte kan. En idé är att bussar skulle kunna gå förbi Arlanda, då många arbetar där och inte vill åka bil. En annan är att se på vilka företag som skulle kunna platsa här, och hur man skulle kunna samarbeta med logistiken med den på Arlanda befintliga.

En annan del av miljön handlar om våra avlopp. Då det visat sig att hushållen idag släpper ut en stor mängd ämnen som i hög dos kan förorena våra vatten och oss själva, har man valt att angripa problemet avlopp. Har vi alla bättre avlopp, så filtreras de farliga ämnena och kan tas om hand.

I Skånela behöver vi mer stöd och hjälp från kommunen med detta. Vi skulle vilja se en kontaktperson som man kan ringa och fråga, utan att känna att man får en blåslampa efter sig. Vi vill även ha konkret info om infiltration, markbädd och minireningsverk, och förslag på hur marken ser ut som är lämplig för de tre olika. Vi vill att man samlar hushåll inom mindre områden och meddela de som bor i hela kommunen för vilken tidsplan man har för varje

område, så att man kan ta tag i saken tillsammans och hitta lösningar. Vi efterlyser även en checklista, som man kan göra på sin egen fastighet och få ett hum om hur läget ser ut. Då kan vi göra något själva.

Vi känner oss inte säkra när våra barn står vid Almungevägen och väntar på skolbussen. Här finns inga lampor, inga ordentliga busshållsplatser, inga bälten i bussarna och vägarna är ofta dåligt plogade. Bättre vägkondition, och skärp kraven på busstrafiken! Skulle man kunna sätta upp fartkameror på Almungevägen? Då kanske vi kan slippa obehagliga olyckor. Ett förslag är att kika på äldre vägsträckningar som man kan gå och cykla på vid sidan av bilvägen. Har vi barn och ungdomar som vill kunna ta sig själva helskinnade till en tätort, så bör vi underlätta för dem att göra det.

För våra gamla vill vi kunna bygga någon slags seniorboende, och vill kika på möjligheterna för detta. De som bor här idag behöver en ringlinje för att kunna ta sig till affären och apoteket och hem igen. En sak som idag är nästintill omöjligt. Hur ska vi få till en badplats i Skånela? Kungliga Vitterhetsakademien har marken vid slottet där en naturlig liten badplats skulle vara perfekt. Kan vi arbeta tillsammans med kommunen i detta ärende?

Vi i Skånela förstår att service som kommunen tillhandahåller inte kan finnas överallt på landsbygden. Vi vill arbeta för att även de som valt att bo utanför tätort ska kunna tillgodogöra sig de kommunala tjänster och service. Detta kan bara göras på två sätt. Endera genom att åka dit med buss eller bil, eller gå. Eller att tjänsten är mobil så att den kan nå ut till perifera delar av kommunen. Vi behöver arbeta aktivt för att på varje enskild pusselbit av detta underlätta så att det fungerar för alla.

...för Skepptuna

Skepptuna-Lunda-Vidbo är en med erkända skönhetsvärden utpräglad jordbruksbygd, som växlar mellan slättbygd och kuperade skogspartier och hagmarker. I området finns lantbrukare med olika djurproduktion tillsammans med golfbanor, småskalig industri, butiker och en del service. Här finns många kulturminnen såsom gravfält, runstenar, gamla landsvägen mellan Stockholm-Uppsala på den ännu orörda delen av Upplandsåsen, spår av Långhundraleden samt tre gamla kyrkor med tillhörande bebyggelse i byar.

I den här nordöstra kommundelen har Arlanda med sina bullerkurvor länge omöjliggjort nybyggnation och utveckling av bygden. Luftfartsverket arbetar för närvarande med en ansökan om nytt miljötillstånd där man säger att någon fjärde rullbana inte är aktuell före år 2045. Placeringen av en eventuell bana är däremot bestämd och det kommer att innebära stora ingrepp i vår bygd. Dessutom ligger den planerade fjärde banan i en kulturmiljö med riksintresse (littra AB 69). Man lägger därmed en död hand över vår kommun del 35 år framåt i tiden.

Vår önskan är att kommunen som ju allom bekant har vetorätt mot en fjärde bana, utnyttjar densamma och därmed ingjuter framtidstro och livslust i landsbygden. Då skulle den förlamande ovissheten släppa och med ett närmare samarbete mellan kommunen, kyrkan och alla organisationer och föreningar som finns i området skulle vår kommun del bli en attraktiv plats för boende och företag.

Vår vision är en levande landsbygd i Skepptuna-Lunda-Vidbo där invånarna känner sig trygga och förvissade om att det även in framtiden finns möjlighet för dem att bo och verka i området.

...för Sigtunahalvön

Verksamma och boende på Sigtuna-halvön har i olika sammanhang träffats i organiserad form för att diskutera förutsättningar för att bo och bedriva verksamhet på landsbygden samt för att diskutera hur vi ser på den framtida utvecklingen av landsbygden i vår del av kommunen.

För de flesta av oss är valet att bo på "landet" ett medvetet val som bottnar i behov av livskvaliteter eller värderingar som inte tätorter kan erbjuda. Vi är medvetna om de "upppoffringar" vad det gäller samhällsservice som detta innebär. Värdet med att bo på landet överstiger för de flesta av oss nackdelarna.

Att kort beskriva värdet är svårt, men det finns gemensamma värderingar som är viktiga att slå vakt om: Behovet av utrymme och av frihet att "göra det man vill" utan att en massa människor eller byråkrater lägger sig i det. Det kan också vara behovet av närhet till natur, tystnad, mörker och lugnt tempo. Flera av oss har startat olika enskilda småskaliga näringsverksamheter i gamla avstyckade bondgårdar. Många kan jobba hemma tack vare kommunens initiativ till bredbandsutbyggnad. Sammantaget är detta livskvalitativa boende, tillsammans med det traditionella jord och skogsbruket, det som gör att vi har en levande landsbygd i den här kommundelen (f.d. S:t Pers och Haga Socknar).

Hitintills har en av de drivande krafterna för bosättning på landet varit relativt sätt lägre priser på fastigheter. Detta har i de flesta fall delvis kompenserat för högre transportkostnader etc. I och med att vår bygd ligger i Storstockholmsområdet med sin bostadsbrist kopplat med trenden kring "lantliv" och hästhobby ser vi nu hur efterfrågan på bostäder på landet ökar lavinartat och därmed fastighetspriserna. Trycket på förtätning är stort. Vår bygd riskerar därför att exploateras på ett oplanerat sätt utifrån tätortens perspektiv Detta innebär att det snart finns mer pengar i att och sälja tomter än att driva traditionellt lantbruk. Risken är stor att en levande landsbygd blir ett oplanerat sovområde med lite större tomter. En stor inflyttning innebär stora strukturella förändringar. Risken för en död utarmad landsbygd är uppenbar.

De ökade kostnaderna för att bo på landet, samt ett ökat miljömedvetande, ställer också andra krav på kollektivtrafik och service än hitintills. Alternativ till bil blir viktiga vilket innebär att det ställs större krav på kollektivtrafiken vad det gäller turtäthet och synkronitet samt säkra busshållplatser. Många vill kunna gå, cykla eller åka moped till Sigtuna utan att riskera livet längs väg 263, o.s.v. Behovet av hemtjänstservice för äldre blir viktigare, lantbrevbäraren blir en "livlina", en bokbuss blir en tunnel till kultur.

En levande tätortsnära landsbygd:

- Där det areella lant- och skogsbruket fortfarande är den viktigaste näringen och där tätortens behov av nya bostäder anpassas till detta, samt till de stora natur- och kulturvärden som finns i vår bygd.
-

- Där behovet av nya bostäder underordnas de livskvaliteter som är kopplade med att bo på landet och där det kommunala planeringsarbetet är anpassat till att bevara landsbygdens värden och villkor i dialog med de boende.
- Där invånarna har etablerade nätverk och forum för kontakt och samverkan om bygdens utveckling.
- Som främjar entreprenörskap och där det är lätt att etablera småskalig näringsverksamhet, oavsett bransch och med en lokal avsättning för produkter och tjänster.
- Med en småskalig flexibel service som är anpassad till bygdens villkor, miljö och till människors olika behov.

...för Odensala

Odensala och Husby Ärlinghundra är ett geografiskt område som till stor del består av forntida sjöbottnar som omvandlats till tunga lerjordar på blåsiga vindpinade öppna slätter. Ett traditionellt uppländskt jordbrukslandskap med åker och betesmark runt gårdar byggda på öar, som ofta skyddas av dungar eller mindre skogar. Rävsta och Charlottenberg är belägna i en berg- och skogrik trakt vid Mälaren och Garnsviken. Bygden är rik på fornminnen och är av stort kulturhistoriskt intresse.

Vi känner stolthet för vår bygd och vill bevara den samtidigt som vi är medvetna om vikten av en levande landsbygd och därmed ny bebyggelse för att få behålla skola, förskola, församlingshem och bygdegård. Utvecklingen av landsbygden måste dock ske i samverkan med landsbygdsbefolkningen. Vi har åsikter om hur och på vilket sätt man bäst tar hand om bygden. Om ett nytt område ska byggas vill vi på ett tidigt stadium delta i planering i fråga om läge och storlek. Vi vill vara med i utvärderingen ur olika aspekter så som; kulturmiljöhänsyn, buller (motorväg, stambanan och flyget), naturliga bybildningar, närhet till institutioner, bra byggbar fast mark med skog intill som vindskydd och andra geologiska aspekter (som att spara den odlingsbara marken) som kommunen har högt på sin prioriteringslista. Vi vill också att man tar hänsyn till redan befintlig djurhållning, hästägare och nötdjursbönder ska inte behöva känna osäkerhet inför framtida bebyggelse.

I en nära framtid ser vi en koldioxidfri vision i form av en gång och cykelväg som går som en livsnerv från Märsta station via Odensala skola och vidare mot Knivsta. En mindre sporthall byggs vid Odensala skola. Den nyttjas av skolbarnen, förskolebarn och vuxna. Vi behöver inte skjutsa barnen till Märsta för att idrotta. Ett äldreboende byggs intill kyrka och församlingshemmet. Det blir lättare att bygga om befintliga byggnader till generationsboende, förutsatt att man nyttjar modern vatten- och avloppsteknik. Vi har en fungerande kollektivtrafik i form av ett utvecklat ringbussystem med en mindre och miljöanpassad buss. Vi ser en vacker rastplats vid Husby by (där nu kyrkan har en avstjälpningsplats) med bord och bänkar för alla att vila på och njuta av utsikten och det vackra landskapet. Vägen mellan Odensala och Husby och vidare mot Norrbacka är ett populärt vandrings- och cykelstråk även för Märstaborna. Flora och fauna längs vägen bör bevaras och vårdas varsamt. Vi inser vikten av att ha samlingslokaler i byarna. Bygdegården i Odensala renoveras och anpassas till att användas till öppen förskola, pub, möten, utställningar, fester mm. Vägbelysningar måste ses över vid i första hand vägkorsningar och busshållplatser. Jordbrukets intressen måste

tillvaratas och ses som en värdefull tillgång men även annan verksamhet i form av företagande måste få utrymme i området.

Detta vill vi genomföra i samverkan med kommunen, SL och vägverket.

Idéer från landsbygdsrådssammanträden 2008

- Forum för kommunikation och marknadsföring för landsbygden – plattform och nätverk på webben för de olika landsbygdsdelarna och/eller hela landsbygden. Landsbygdsrådet vill skapa en egen hemsida med information om vad som är på gång. Där kan det också finnas information från föreningar och företag med produktionsinformation, var man kan köpa saker som producerats på landsbygden.
 - Vi behöver utveckla mer kunskap kring hur och vad man kan göra med bidrag och EU-pengar, t.ex. när det gäller kulturbyggnader.
 - Guide med samlad bild över landsbygden, varför ser det ut som det gör på landsbygden? Var finns de gamla vägarna och de ”hemliga” stigarna? Nya pedagogiska metoder och material för att presentera landsbygden kan arbetas fram.
 - Sälj vårt kulturlandskap dyrt! Samverkan mellan en markägare som har tillgång till sjö med lämplig strandlinje och en entreprenör, vilka iordningställer en ny badplats, med kafé, kioskverksamhet och kringarrangemang. Finansieras genom parkeringsavgift eller badavgift.
 - Det finns en utvecklingspotential för lokalt producerade varor liksom för fastighets- och naturvårdsskötsel mm. Utvecklingspotential för fler olika näringar kring hästhållningen.
 - Lokal service med till exempel bensinstation och sopsortering på landsbygden. Samordnad service och tjänster som lantbrevbärare, glassbil, färdtjänst mm.
 - Nya produkter till exempel pellets, energigrödor och biogas.
 - Öppna för socialt företagande inom bullerstört område.
 - Integration genom areella näringar, öppna för att verksamheter ska ha möjlighet att ta emot arbetskraft från andra länder.
 - Samlingslokaler för distansarbete, samverkan som underlättar och effektiviserar företagarens vardag, det kan vara i form av ett kontorshotell.
 - Arlanda med dess omfattande parkeringsmöjligheter borde kunna fungera som en knutpunkt där kommuninvånarna men kanske främst landsbygdsborna får parkera sina bilar på en speciell lågprisparkering och där man sedan kan ta kollektivtrafiken för vidare transport.
-